

culpabilis, quia esset contra præceptum, quod implere posset. Altera vero pars probanda est, sicut in præcedenti puncto, quia voluntas sic assentiendi, scilicet, quantum naturalis evidentia convincit, et non amplius, moraliter loquendo nascitur ex superbia, et elatione mentis, quia illa seclusa, vix potest alia ratio reddi, quæ Angelum in illam voluntatem inducat, qua seclusa in illo objecto per se spectato, nulla ratio appetibilis apparet. Dices, posse Angelum retrahi ab illo altiori modo assentiendi ex quadam accidia, vel pusillanimitate. Respondetur, utrumque motivum esse valde alienum ab angelica natura; et ideo D. Thomas, q. 63, art. 2, ad 1, ab Angelis excludit accidiam: quia illa est tristitia retardans a spiritualibus actibus propter corporalem laborem, qui in Angelis locum non habet, neque in eis aliud genus laboris, aut difficultas cogitari potest, ex quo talis tristitia nascatur, et voluntatem a tali actu retardet. Idemque sentio de motivo pusillanimitatis, est enim alienum ab excellentia angelicæ naturæ, ut Cajetanus, in dicto art. 2, notat, et supra tactum est, tractando de appetitu beatitudinis naturalis, neglecta supernaturali, et in præsentia videtur manifestum, quia supposita cogitatione objecti supernaturaliter credibilis, et voluntate assentiendi illi, non esset difficilius Angelo assentiri, sicut oportet, quam alio inferiori modo; ergo si eligit hunc modum, et alium negligit, ex superbia, non ex pusillanimitate, id facit.

43. *Sexta assertio in ordine.* — *Verius est Luciferum nec positive, nec omissivè contra fidem peccasse.* — Ultimo ex dictis concludimus, non esse verisimile Luciferum per infidelitatem, aut hæresim, vel propter alium fidei defectum peccasse. Prior pars de infidelitate positiva seu hæresi, in Lucifero saltem est manifesta ex dictis, quia de illo negari non potest, quin habuerit evidentiam in testificante rerum sibi revelatarum. Altera pars de defectu privato, probatur primo, quia tale peccatum in se spectatum, esset omissionis: peccatum autem Angeli, utique primum, et potissimum, de quo tractamus, non fuit omissionis, ut ex dictis supponimus, nec etiam talis ommissio potuit sequi ex peccato superbiæ saltem pro statu viæ, quia ipsummet peccatum superbiæ supposebat fidem illius objecti, a quo superbiendi occasione Lucifer sumpsit, neque est verisimile, illam credulitatem fuisse imperfectam, et non fidem in sua ratione perfectam: tum, quia, ut dixi, non potuit Lucifer habere talem modum assentiendi, nisi ex superbia, nunc autem sup-

ponimus illam fidem, ut antecedentem primam Angeli superbiam; tum etiam, quia ipsummet vehemens appetitus excellentiæ manifestata per fidem, indicat etiam vehementem certitudinem in iudicio, per quod talis excellentia, ut vera, et appetibilis proposita est, quod iudicium erat fidei, vel fundabatur in illa: nam erat de unione hypostatica, vel alio supernaturali bono. Solum juxta opinionem, quæ peccatum Angeli ponit in appetitu solius beatitudinis naturalis, sprete supernaturali, posset apparenter dici, etiam sprevisse fidem supernaturalium mysteriorum, et ita vel noluisse illa credere, vel non exacte, ideoque facile potuisse illa contemnere, vel non considerare; sed illa opinio nobis minime probata est: nec auctores ejus hujus fidei defectum Lucifero attribuunt.

CAPUT XVI.

UTRUM LUCIFER, SEU PRINCEPS MALORUM ANGELORUM FUERIT PRIMUS OMNIUM ANGELORUM, ETIAM SANCTORUM, QUOAD PERFECTIONEM NATURALEM.

1. *Prima sententia negans.* — In hoc puncto duæ sunt celebres sententiæ. Prior contendit, primum Angelum peccantem non fuisse supremum omnium Angelorum, quos Deus creavit, sed supremum infimi ordinis tertiæ Hierarchiæ: vel forte supremum illius tertiæ Hierarchiæ. Auctor hujus sententiæ censetur Damascenus, lib. 3, cap. 4, ubi ait, fuisse illum Angelum, quia in angelicis copiis terrestriis ordinis principatum tenebat. Sed ante Damascenum retulit hanc opinionem Augustinus, lib. 3, Genes. ad lit., cap. 10, et lib. 11, c. 17, in quibus locis nihil de illa dicit; in posteriori vero libro, cap. 19, eandem commemorans, ait, se non invenire, unde ex Scripturis probari possit, in capite autem 26 videtur illam rejicere, dicens, *sed nullo modo asseri potest, et fortasse referre voluit Augustinus Epiphanius, qui doctrinam hanc multum insinuat in lib. 2, contra hæres., tom. 1, hæres. 64, in his, quæ ex Methodio et Proclo refert; sic enim ait: Ipse Diabolus dicitur spiritus circa materiam se habens, factus a Deo, quemadmodum reliqui facti sunt ab ipso Angeli, et ob materiam, et materiæ speciem conceditam sibi habent administrationem.* Et infra de eisdem Angelis, quibus administratio rerum corporalium commissa est, sermonem prosequens, adjungit; *Cæterum reliqui in his, ob quæ fecit, ac constituit illos Deus, manserunt; hic vero*

violavit, et pravus factus est circa conceditorum ipsi administrationem, et postea declarat, quis ille fuerit, dicens: Erat autem Diabolus stella Lucifer. Quomodo cecidisti de celo Lucifer? Sentit ergo hunc fuisse ex inferioribus Angelis ministrantibus.

2. *Theodoretus ad illam accedere videtur.* — Consentire videtur Theodoretus, lib. 5, Divin. decret., cap. de Diabolo. Prius enim ex verbis Pauli 1, ad Timoth 3: *Non neophytum, ne in iudicium incidat Diaboli, colligit, quod superbia causa fuit Diabolo, ut caderet, et addit: Ad Ephesios autem scribens declaravit, quod antequam ad id, quod est deterius esset conversus, erat ei credita aeris administratio, secundum principem, inquit, potestatis aeris hujus.* Ad eandem sententiam plane alusit Rufinus in expositione Symboli, quæ inter opera Cypriani habetur, nam super illa verba: *Crucifixus sub Pontio Pilato, sic ait: ab initio Deus cum fecisset mundum, ei præposuit quasdam virtutum cælestium potestates, quibus regetur, et dispensaretur mortalium genus, et infra, sed horum nonnulli, sicut et ipse, qui Princeps appellatus est mundi, datam sibi a Deo potestatem, non his, quibus acceperunt legibus, temperarunt, etc.* Et eodem modo loquitur Andreas Cæsarensis, in Apocal., capite suo 34, ubi ex Papiæ refert, Deum quibusdam Angelis terræ administrationem commisisse; eos vero, non, ut decebat, ordinem suum servasse, ex quo sequitur consequenter supremum Angelorum peccantium, ex ministrantibus in terra fuisse.

3. *Et probabilem indicat dicitur Thomas.* — Ex scholasticis D. Thomas, quodl. 5, art. 7, ad 1, opinionem hanc, ut æque probabilem relinquere videtur, in præsentia vero d. quest. 63, art. 7, solum dicit non esse contra fidem: Durandus etiam 2, dist. 6, q. 1, idem fere dicit, et addit, opinionem hanc ortam videri ex doctrina Platonis, ille enim Angelos distinxit in Deos et dæmones, Deosque vocabat eos, qui in cælo habitabant, vel cælestia administrant, quos omnes bonos esse dicebat. Dæmones vero appellat eos, qui terrestria dispensant, et ex eis quosdam bonos, alios malos esse dicebat, ut videre licet apud Augustinum, lib. 8, de Civit., cap. 14, et l. 9, cap. 8. Ratione suaderi potest hæc sententia. Primo ex parte Dei, quia decuit, ut Deus non permitteret, principem omnium Angelorum peccare et perire: sic enim non permisit Deus primum hominem damnari, ut infra tractatu sequenti dicemus, et licet permiserit illum peccare ad ostendam fragilitatem liberi

arbitrii humani, id habuit locum in homine, quia poterat penitentiam agere et salvari; in Angelo vero, qui penitentiam acturus non erat, non videtur decuisse, ut caput totius angelicæ naturæ in peccatum labi, et consequenter damnari Deus permiserit. Secundo ex parte Angeli omnium supremi erat minor occasio peccandi, et (ut sic dicam) minor facultas. Quia, quo fuit Deo similior, eo fuit minus capax peccati, et quo erat excellentior, eo habebat minorem occasionem excellentiorem statum appetendi. Denique, quia non fuerit supremus omnium, videtur posse colligi ex Ezechiel. 18, ubi non Seraphim, sed *Cherubim* appellatur, et Paulus ad Ephes. 6, tantum principem illum appellat. Isaias etiam indicat Luciferum non peccasse in cælo, cum dixerit, *in cælum conscendam*; unde colligitur ex inferioribus Angelis fuisse.

4. *Secunda sententia affirmans.* — Secunda sententia est Luciferum, seu primum omnium Angelorum peccantium, fuisse simpliciter primum, et perfectiorem omnium, quos Deus creavit, quæ solet Gregorio, ut principali auctori tribui; non quidem quia primus ejus auctor fuerit, sed quia sæpius, et luculentius eam docuit, ut videre licet, l. 4 Moral., c. 13, alias 12, ubi ait: *Satanam ita fuisse creatum, ut pro aliis legionibus Angelorum emineret,* et lib. 9, cap. 2, Luciferum vocat *summum angelicum spiritum.* Et expressius, lib. 32, c. 18, alias 24, de Lucifero, quem per Behemoth intelligit, illa verba exponit, *ipse est principium viarum Dei, dicens: Quia in natura rerum hanc creando per substantiam conditor primum fecit, et iterum: Hunc primum condidit, quia reliquis Angelis eminentiorem fecit.* Et in hujus sententiæ probationem verba Ezech. 28 et 31, late expendit, et similia repetit, hom. 34, in Evang. Verumtamen antiquior est hæc sententia, nam Hieronymus, in 40 cap. Job, eodem modo exponit verba illa, *ipse est principium viarum Dei;* unde Psalm. 23, in fine, dixit: *Diabolus novem ordines Angelorum sub sua habuit dominatione, sive bonos, sive malos,* et lib. 2, contra Jovin. Luciferum vocat *altissimam sublimitatem, que in veritate non stetit.*

5. *Tertullianus assentitur.* — Præterea Tertullianus, lib. 2, contra Marci., cap. 10, *eminentissimum Angelorum et sapientissimum,* Luciferum vocat; et in eo sensu, *Archangelum* etiam appellat, id est, omnium Angelorum principem. Nazianzenus etiam, carm. 6, de Subst. ment. præd., Luciferum vocat *primum,* et videtur, non tantum de cadentibus, sed de

omnibus Angelis loqui, unde subdit, ex eo occasionem superbiendi sumpsisse, *quod eximio fruereetur honore*; et similiter Chrysostomus, homil. de Adam et Eva, vocat *unum Angelum primum de culmine angelico præcipitatum*, et hom. de Lapsu primi hominis, dicit, *in Angelis creatis Luciferum primatum tenuisse*. Et indicat Cyrillus, in cap. 4 Isaia, dum Satanam *insignem inter Angelos, et Superis potestatibus spectabilem*, vocat; et *sane*, inquit, *sicut inter astra Lucifer*. Denique Augustinus, lib. 11, Genes. ad litt., cap. 26, priorem sententiam rejiciendo, hanc videtur approbare, quæ nomine ejus habetur, etiam l. 1, de Mirabil., sacrae Scripturae, cap. 2; et post Gregorium Isidorus, lib. 1, de Summo Bono, cap. 10, ejus sententiam proficitur, et eisdem testimoniis Scripturae utitur, et Bernardus, lib. de Grad. humil., et serm. 1, Advent., et aliis locis supra citatis, et Hugo de sancto Victore, in Sum. sent., tract. 2, c. 4; et hanc sententiam multi scholastici probarunt, præsertim D. Thomas, dict. quæst. 63, art. 7, ubi fere omnes moderni consentiunt, et alii in 2, dist. 6, ubi Richardus, art. 1, quæst. 1, Ægidius, quæst. 1, art. 3, Durandus, quæst. 1, et bene Sanderus, lib. 4, de visibili Monarch., cap. 1.

6. *Probatur primo ratione. — Probatur secundo ex Scriptura.* — Conjectura potissima hujus sententiæ est, quia in primo Angelo peccante, occasio peccandi fuit ejus excellentia; ergo in omnium supremo fuit major occasio elationis et superbiæ, quam in cæteris, propter majorem excellentiam in natura, et scientia, aliisque dotibus naturalibus, et consequenter etiam in supernaturalibus, quæ in primo creationis instanti secundum proportionem naturalium distributa sunt, quæ conjectura maxime movere potest in nostra sententia, si verum est, Angelum peccasse ex superbia, et invidia, occasione sumpta ex Incarnatione sibi revelata, nullus enim potuit majus motivum ad illam appetendam habere, et quasi proprio jure illam sibi vindicare, sicut supremus Angelus; ergo verisimile est, illum fuisse primum, quia contra Deum, et Christum rebellavit. Idemque argumentum procedit, si Lucifer peccavit formaliter, appetendo omnibus præesse creaturis singulari aliquo modo a se excogitato, et nulli subesse: nullus prorumpere sine majori multo cæcitate, ac dementia potuisset. Denique addi solent conjecturae ex sancti Scriptura desumptæ, quæ licet non cogant, contemnendæ non sunt. Ut, quæ sumitur ex nomine Luciferi, quia indicat excelluisse

illum Angelum inter alios, sicut Lucifer inter stellas, ut Ignatius dixit. Item ex nomine Cherub; nam licet a scientia sumptum sit, indicat summam excellentiam in illa, et consequenter in perfectione naturali, quæ maxime ex scientiæ nobilitate in Angelis attenditur; unde adjungitur, *plenus sapientia et decore*, quasi per antonomasiam: ac denique additur, *Cherub extensus*, et quasi *protegens* reliquos, in quo ejus eminentia indicatur. Item ex nomine *signaculi similitudinis*, quo significatur similitudo Dei in summo, ut sic dicam, quæ in illo Angelo fuit, ut omittam alias metaphoricas comparationes, et exaggerationes, quas Gregorius, et alii late prosequuntur.

7. *Prima conclusio. — Lucifer non fuit ex inferioribus ordinibus Angelorum.* — Inter has duas sententias, si altera necessario eligenda esset, hæc posterior sine dubio esset præferenda, unde duo mihi videntur in hoc puncto imprimis probabilia, et verisimiliora. Primum est Luciferum non fuisse ex inferioribus agminibus, seu terrestribus ordinibus Angelorum. Hoc probant efficaciter testimonia, et rationes posteriori loco adductæ: multum etiam favet communis modus loquendi Scripturae, ubi de primo Angelo peccante, tanquam de perfectissima ac potentissima creatura loquitur. Item indicat Scriptura, præsertim Paulus, Ephes. 6, Angelos, qui ceciderunt, fuisse ex perfectionibus Hierarchiis, et ordinibus Angelorum, illosque a principe ac duce malorum Angelorum fuisse ad peccandum inductos: ergo non est verisimile illum fuisse terrestris ordinis. Præterea illa sententia nonnulla falsa supponere videtur. Unum est, Angelos, qui peccarunt, fuisse participes materiæ, et occasione illius peccasse: utrumque autem in libro primo improbatum est, et secundum in capite sequente iterum refellitur. Aliud est, quod Angeli in terra, vel in hoc inferiori orbe, et non in cælo peccaverint, cujus contrarium Scriptura indicat, cum dicit Luciferum, et Satanam de cælo cecidisse, et supra ostensum est, creatos fuisse Angelos in cælo, constatque in eodem loco, in quo creati sunt, peccasse, ut ex dicendis infra de tempore lapsus illorum, clarius fiet. Tertium est, antequam Angeli peccarent, Deum illis administrationem orbis terrarum commisisse, variaque ministeria inter illos distribuisse. Peccarunt enim Angeli, ut videbimus, non solum priusquam homines crearentur, sed etiam antequam totus hic orbis sublunaris perfecte consummaretur, et secundum partes suas distingueretur, et ornaretur. Illo autem tempore

nondum erant ministeria angelica necessaria: unde verisimile non est, tam præmature fuisse a creatore distributa; ac proinde minus verisimile est, vel Luciferum, vel ejus socios in eo peccasse, quod ministeria sibi commissa infideliter, et inique impleverunt, ut auctores illius sententiæ supponere videntur, nam Luciferi peccatum longe aliud fuisse jam ostensum est, et de cæteris in capite sequenti dicetur: sufficiens autem argumentum est, quod Angelorum peccatum antiquius est, quam eorumdem hujus mundi inferioris cura, seu administratio.

8. *Secunda conclusio. — Lucifer ex perfectissimo Seraphinorum ordine fuit.* — Secundo assero, probabilius videri Luciferum fuisse primæ Hierarchiæ, et de primo illius ordine, et ex primis illius ordinis; ac denique si inter illos primos specifica distinctio invenitur, esse in prima, et perfectissima specie illius ordinis; hoc secundum dictum non censeo tam certum, sicut præcedens, quia rationes proxime factæ contra priorem sententiam, non confirmant hanc assertionem, ut est per se clarum, quia etiamsi Lucifer non fuerit ex ordinibus inferioribus, seu ministrantibus, non recte inferatur fuisse de ordine Seraphinorum. Potuit enim esse Cherubim, ut ex verbis Ezechielis supra argumentabatur, vel potuit esse ex Thronis, vel Dominationibus. Imo etiam potuit esse ex inferioribus, qui ministrantes dicuntur, quia illi in mente Dei jam erant ad illa ministeria destinati, licet nondum ministrarent, nec forte illis essent ministeria distributa, et intimata illa præcipue, quæ peccatum supponebant, cujus illi præscii non erant, priusquam fieret: unde aliqui ex Patribus Luciferum vocant *principem* dæmonum, ut Nazianzenus, carm. 15, in princ., Cyrillus Hierosolymitanus, catech. 2, vocat *Archangelum*, et idem judicat Antoninus Constantinopolitanus in 3 tom. Bibl., Epist. ad Arcadium, dicens: *Archangelus, qui cecidit, tecum dimicat*. Non tamen declarant, an illis vocibus proprie, vel large utantur, utroque enim modo de Angelis usurpari solent; nihilominus tamen omnia, quæ ad suadendam secundam sententiam adduximus, non solum ostendunt, esse hanc assertionem longe probabiliorum, comparatione facta ad priorem opinionem, sed etiam absolute verisimiliorem esse, quam oppositam, seu quam contradictoriam ejus, ut patebit facile verba Scripturae et Patrum ponderanti; semper enim insinuant, fuisse ex præcipuo Angelorum ordine; unde Ignatius, dict. Epist. ad Phil., Luciferum dicit, *de sublimi glo-*

ria cecidisse; quæ verba, et similia limitare non possumus ad aliquem inferiorem ordinem Angelorum; et ideo verisimilius est, illum fuisse perfectissimum inter Angelos.

9. *Positive-ne perfectior cæteris fuerit Lucifer. — Sententia affirmans ejusque probationes.* — Mihi autem adhuc superest difficultas, an fuerit, ut sic dicam, positive summus, id est, perfectior reliquis omnibus, vel tantum negative, videlicet, ut nullus fuerit perfectior illo: quæ dubitatio supposita præcedenti assertionem, cessabit, si vera est sententia dicens, in speciebus Angelorum, non multiplicari individua; nam si Lucifer fuit in suprema specie Angelorum, et in illa non fuit alius, necesse est, ut reliqui omnes fuerint essentialiter, ac specificè inferiores; et in hoc sensu docuit hanc sententiam D. Thomas, et sequuntur scholastici allegati, et multi ex Patribus insinuant: et favet Dionysius, lib. de Divin. Nom., cap. 2, 1 part., in fine, in illis verbis: *Ipsi quoque antiquissimorum Angelorum primati non cognita*: quatenus in eis supponit in tota collectione creatorum Angelorum, fuisse unum primatem omnium utique in excellentia, et perfectione naturali; non enim loquitur de primatu bonorum Angelorum tantum, vel primatu malorum, sed simpliciter de primatu omnium Angelorum antiquissimorum, id est, quos Deus simul creavit; et ideo multi exponunt Dionysium per illum primatem Luciferum intelligere, quia Primas tantum est unus, non potest esse alius, nisi Lucifer: et confirmari hoc potest ex illis Scripturae locis, quæ docent, in tota dæmonum multitudine esse unum omnium primum, qui per antonomasiam vocatur Diabolus, Matth. 4, cum Christi tentator *Diabolus* fuisse dicitur; et clarius, cap. 25: *Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo et Angelis ejus*. Item Luc 11, *Beelzebub princeps dæmoniorum*. De quo per antonomasiam dixisse videtur Christus, Joann. 8, *in veritate non stetit*. Hinc enim colligimus, quod sicut inter malos Angelos datur unus tantum superior cæteris, ita detur inter bonos, et consequenter etiam inter omnes creatos: ille ergo fuit Lucifer.

10. *Verior sententia Luciferum negativo tantum perfectiorem facit.* — At vero cum nobis visum fuerit probabilius dari in speciebus Angelorum individuum pluralitatem, hoc supposito fundamento, non video, unde probari possit Luciferum fuisse positive perfectiorem in natura omnibus Angelis creatis, et sanctis; nam licet ille fuerit ex suprema specie Seraphinorum, potest Michael, verbi gratia, esse

eiusdem speciei, ac subinde illi æqualis. Sufficit ergo, ut dicamus, Luciferum esse perfectissimum omnium Angelorum negative, quia nullus ex sanctis Angelis perfectior est illo in naturalibus; et hunc dicendi modum indicavit Innocentius III, in serm. Domin. 4 Quadr., dicens: *Tentavit Christum, non qualiscumque tentator, sed ipse Diabolus, qui super omnes tentatores malignos probatur astutus ex subtilitate naturæ, et ex antiquitate temporis, etc.* Et infra: *Quia prima est creatura, non quod cunctos præcesserit, sed quam nulla præcessit.* Verum est, hæc ultima verba referri potius ad antiquitatem, quam ad subtilitatem naturæ, tamen de utraque intelligi potest, quamvis etiam non videatur ibi tentatorem illum cum omnibus Angelis, sed cum solis malis comparare. Apertius Magister, in 2; dist. 9, cap. 3, dicit, *de singulis ordinibus Angelorum aliquos cecidisse*, subjungitque, *de ordine namque superiore Lucifer ille fuit, quo nullus dignior conditus fuit*; unde Bonaventura, in d. 6, art. 4, quæst. 1, solum dixit: *Sicut testantur auctoritates Sacra Scriptura et Sanctorum, Lucifer valde excellens fuit; et si stetisset, in supremo ordine collatus fuisset, cum ad hoc naturæ idoneitatem haberet, et loquitur consequenter, quia in dist. 3, multos Angelos ejusdem speciei constituerat.*

11. *Facet Scriptura.* — Nec modi loquendi Prophetarum ab hoc modo dicendi discordant, nam Ezech., cap. 28, de Lucifero, dicit, *in medio lapidum ignitorum ambulasti*, ubi licet demus, per lapides ignitos, supremos Angelos intelligi, non dicitur fuisse supremus illorum, sed fuisse inter illos, et eodem modo affirmatur esse *signaculum similitudinis*, non tamen dicitur, quod solus illam perfectionem habuerit, sicut etiam dicitur fuisse *plenus sapientia, perfectus decore, et in deliciis Paradisi*; quæ omnia alii cum æqualitate habere potuerunt: cum autem additur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum*, per lapides pretiosos non oportet alios Angelorum ordines intelligere, sed virtutes, et dona, quibus Lucifer in via ornatus fuit, vel si per novem lapides pretiosos, novem ordines intelligantur, interrogabo, quomodo Lucifer existens de ordine Seraphinorum, illo met ordine ornatus fuit, et quod de illo dictum fuerit, de aliis ei æqualibus dicam, scilicet ornatos fuisse illo eodem ordine, quatenus plures habebant in illo inferiores in natura specifica, licet alios haberent, socios tantum, et æquales: et ita facile intelligantur reliqua, quæ in eo capite Ezechiel dicit: quæ vero

de Rege Ægypti addit, in cap. 31, nimis allegorica sunt, et communiter ad Luciferum non accommodantur; vel admissa allegoria, dicit quod illa omnia, sicut dicta de illo Rege ad litteram non significant illum fuisse excelsiorem omnibus regibus terræ, sed tantum dicuntur ad exaggerandam potentiam, et divitias ejus, non ad rigorosam comparisonem faciendam, ita per allegoriam ad Luciferum applicata, nihil amplius ex illis colligendum est, ac denique, quod dicitur Job 40, *Ipse est principium viarum Dei*, ad præsens applicatum, sufficienter posset intelligi de ordine durationis, et consequenter de primo negativo, non positive: unde eodem modo potest intelligi, etiamsi de principio dignitatis exponatur.

12. *Ad fundamentum primæ in n. 3.* — *Ad fundamentum secundæ in num. 6.* — *Ad confirmationem in num. 9.* — Quapropter hæc ultima sententia mihi valde probabilis est; et juxta illam admitti facile possunt præcipuæ conjecturæ ambarum priorum opinionum. Sic enim subsistere poterit illa congruentia, quia decuerit supremam Dei creaturam non omnino perire, hoc enim verum erit de tota specie suprema: quod autem unum, vel alterum individuum ejus permissum fuerit perire, non est inconveniens, imo ad ostendendam libertatem arbitrii in creaturis, et liberalem electionem in creatore, aptissimum medium illud fuit; et e converso hic gradus excellentiæ in Lucifero sufficiens invenitur, ut ab illo occasionem se extollendi assumere potuerit: præsertim, cum superbia non solum superiores, sed etiam æquales respuat; unde ad id, quod ponderabatur, quia unus tantum princeps in toto ordine Angelorum creatus fuit, sicut nunc unus tantum est supremus Angelus inter sanctos, et unus etiam solus inter dæmones. Respondeo, nec primum, neque secundum ex Scripturis aut Patribus sufficienter colligi, sed tantum dari unum supremum Ordinem Seraphinorum: an vero in illo una tantum sit creatura suprema in natura, vel gratia non constat; unde nec de toto illo ordine in statu viæ, id probari potest. De uno autem principe dæmoniorum apertius videtur loqui Scriptura; unde, illo admissio, dici potest fortasse, ita de facto contigisse, ut ex Seraphico ordine unus tantum ceciderit, quia nunc est dæmoniorum princeps: in gloria vero forte plures ejusdem naturæ, et speciei permanserunt, quanquam etiam fieri potuit, ut in illa specie suprema primi ordinis, duas tantum personas Deus creaverit, et quod unam in gratia confirma-

verit, aliam cadere permetteret, et ita nunc in utroque statu dabitur unus tantum princeps, licet in via plures ejusdem ordinis et gradus fuerint. Addi etiam potest, si verum est, inter individua ejusdem speciei esse aliquam inæqualitatem in perfectione naturali, sic posse Luciferum esse perfectiorem in natura individuali omnibus pravis Angelis, et Michaellem omnibus sanctis; inter se vero, vel esse æquales individualiter, vel incertum esse, quis præcedat, neque multum id referre: vel denique dici potest, licet plures Angeli fuerint æquales in specie, et in individuo, non oportere, ut sint æquales in merito, vel demerito, quia hoc pendet ex usu libertatis cum gratia efficaci, atque ita Luciferum, licet habeat aliquos malos Angelos natura æquales, habere primatum in malitia, quia primus peccavit, et alios induxit; et e contrario inter bonos unum emiuisse in merito, et in honore Dei defendendo: ideoque nunc in termino posse esse in bonis unum supremum, et in malis alium, quamvis in via dictam inæqualitatem non habuerint; atque hæc occurrunt in re adeo incerta, quæ aliis consideranda relinquo.

CAPUT XVII.

UTRUM LUCIFER ALIOS ANGELOS AD PECCANDUM INDUXERIT.

1. *Suppositio hujus capituli.* — *De fide est multos Angelos peccasse.* — Supponit hæc quæstio, præter Luciferum multos Angelos peccasse, quæ suppositio de fide certa est; quia expresse traditur in multis locis Scripturæ, in quibus vel in plurali Angeli peccasse dicuntur, ut in Epistola Judæ, et 2, Petri 2, vel *ignis inferni dicitur paratus Diabolo et Angelis ejus*, Matth. 23, vel mali Angeli divinæ justitiæ ministri dicuntur, ut Psal. 77: *Misit in eos iram indignationis suæ, etc., immissiones per Angelos malos*, et Eccl. 39, sunt Spiritus, qui in vindictam creati sunt, et in furore suo confirmaverunt tormenta sua; et in principio hujus libri, alia multa de hoc puncto adduximus, nec in re clara, quam nec philosophi ignorarunt, immorari necesse est. Dico autem philosophos hoc non ignorasse, utique quod sint multe substantiæ rationales pravæ, et homines ad malum inducentes, eisque aliis modis nocentes, quamvis de natura, et moribus, ac statu earum, et unde in illum devenerint, vel tenuem, vel nullam notitiam habuerunt, quod nunc non refert.

2. *Angeli peccatores ex ordinibus omnibus fuerunt.* — Solet autem circa suppositionem hanc a theologis interrogari imprimis, ex quibus Ordinibus fuerint cæteri Angeli peccantes præter Luciferum? Responsio autem communis est, fuisse ex omnibus ordinibus Angelorum. Ita sentit D. Thomas, d. q. 83, art. 9, ad 3, et Magister cum scholasticis, in 2, dist. 6 et 9, et indicat Cyrillus, lib. 1, in Genes., ad medium. Cum enim ordines sanctorum Angelorum in principio mundi creatos, enumerasset, subdit: *Erat etiam inter illos, et draco ille prævaricator, et quæ cum eo erant pravissimæ potestates, et communes cum cæteris sanctis sedes obtinebant*; et similia fere habet, lib. 4, contra Jul., circa §, 1. *vers. Etenim plurimis, et Theodoretus, super c. 6, ad Ephes.* Potestque ex sacra Scriptura ita declarari, nam Paulus, ad Eph. 6, dæmones cum quibus collectamur, vocat *Principes et Potestates ac mundi Rectores tenebrarum harum*; nec illos sic vocat, ut auctores citati capite præcedenti putarunt, quia aliquando eis cura hujus inferioris mundi commissa fuerit, id enim falsum est, ut dixi, sed vocat *Principes et Potestates*, vel propter altiora ministeria, ut in fine libri sequentis dicemus, vel certe quia secundum naturam ejusdem ordinis sunt cum sanctis Principibus et Potestatibus: ut autem declaret, non de bonis, sed de malis esse sermonem, vocat illos *Rectores mundi*, non quoad bonum ejus regimen, nec quoad conservationem ordinis in eo convenientis, sed *tenebrarum harum*: id est, rectores pravorum hominum, qui se illis suo libero consensu subjecerunt, quique nomine *mundi*, in malam partem accepti, in sacra Scriptura significari solent, juxta expositionem Augustini, Psal. 54, in principio; est ergo verisimile Angelos qui peccarunt, et Potestatibus, et Principatibus fuisse.

3. *Fuerunt etiam ex infimo ordine.* — *Item ex Archangelis et Virtutibus.* — Unde ulterius a fortiori sequitur, fuisse aliquos ex Angelis infimi ordinis, sub quo nomine frequentius nominantur, et præsertim Matth. 23, et Apoc. 12 et 20, ubi fit mentio Diaboli, seu Draconis, et Angelorum ejus; et ex locis Apocalypsis potest nonnullum argumentum sumi, quod sub utroque duce Angeli omnium ordinum militent, cum Michaeli et Angelis ejus opponantur draco et Angeli ejus; ideoque quamvis nomen Archangeli non inveniatur in sacra Scriptura malo Angelo attributum, nihilominus a paritate rationis, idem de illo ordine dicendum est: eademque fere ratio est de Virtu-